

23.7.2020
SP/FIVA-EI RAJOITETTU
Julkinen

Rahanpesun estämistä koronan varjossa

Tämä blogi on osa blogisarjaa, johon kokoamme fivalaisten kirjoituksia koronapandemian aikana tehdystä työstä poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Kirjoittaja Pekka Vasara työskentelee Rahanpesun estäminen -toimiston päällikkönä.

Muutoksia toimintaympäristössä

Koronapandemia ja sen seurauksena määrätyt rajoitukset ihmisten liikkumiseen asettivat monet uuden tilanteen eteen: ostokset oli totuttu tekemään käteisellä ja pankeissa asiointi oli hoidettu fyysisesti konttorissa käymällä.

Pankkien konttorit ovat olleet suljettuina tai ajanvarauksella käytettävissä: muutos on johtanut verkkopankkiasioinnin lisääntymiseen koko EU-alueella. Suomalaiset ovat jo tottuneita verkkopankin käyttäjiä, joten siirtyminen pois konttoreista ei ole ollut suuri askel. Monissa muissa EU-maissa konttoreissa asiointi on kuitenkin pääsääntöinen tapa hoitaa pankkiasioita, joten nettipankin käyttäminen ja siihen liittyvät riskit pankkitunnusten kalastelun ja uusien huijausten kautta ovat yleistyneet.

Toinen seuraus on ollut käteisen käytön merkittävä vähentyminen. Tästä on ollut myönteisinä seurauksina mm. harmaan talouden väheneminen ja varojen seuraamisen helpottuminen rahanpesun selvittelyssä. Samalla myös käteiseen kohdistuvat rikokset (kuten automaateilla tapahtuvat varkauudet) ovat vähentyneet. Joillekin käteisestä luopuminen vaikeuttaa käytössä olevien varojen määrän hahmottamista.

Rikollisuuden ja rahanpesun muutokset

Hallitusten välinen rahanpesun vastainen työryhmä (FATF) on antanut julkisesti ja viranomaisille tietoja rikollisuustilanteen kehittymisestä osana rahanpesun torjuntaa. FATFin ohella Europol ja Interpol ovat olleet tärkeitä tietolähteitä rikollisuuskentässä tapahtuneista muutoksista. Tietty rikokset ovat vähentyneet (kuten fyysistä liikkumista edellyttävä huumausainerikollisuus ja ihmiskauppa). Toiset rikollisuuden muodot kuten tietoverkoissa tapahtuvat hakkerointi, huijaukset, grooming jne. ovat lisääntyneet. Kaiken kaikkiaan voidaan arvioida, että rikolliset löytävät hyvin joustavasti uusia tapoja siirtää toimintansa uusille alueille. Esimerkiksi investointipetoksia, joissa pyritään saamaan varoja lääkkeiden kehittämiseen ja muihin koronan vastaisiin toimenpiteisiin, on havaittu eri maissa.

Myös rahanpesutavat ovat muuttuneet pandemian johdosta. Käteisen kuljettaminen rajojen yli on luonnollisesti vaikeutunut, ja siitä johtuen osa pestävästä rahasta on ohjautunut uusiin kohteisiin. Niillä aloilla, joissa käteistä käytetään runsaasti, on siten ollut kysyntää rahanpesun piirissä. Samalla ravintoloiden ja hotellien sulkeminen on voinut pakottaa erilaisten rahanpesureittien käyttämiseen. Erityisen mielenkiintoisia ovat tilanteet, joissa varojen siirrot ja yhtiön rahavirrat ovat poikenneet sulkemisen muilla saman alan yrityksillä havaituista varojen liikkeistä.

Etätunnistamisesta uusi normaali

Lisääntynyt verkkopankkipalveluiden käyttö on johtanut etätunnistamisen hyväksymiseen monille uusille asiakkaille. Etätunnistaminen perustuu Suomessa yleisesti TUPAS-tunnuksiin, joita pankit myöntävät vahvan tunnistamisen välineiksi. Muissa EU-maissa ei ole samanlaista menetelmää, ja eräissä maissa pankkivalvojat ovat hyväksyneet nopeassa aikataulussa mm. videotunnistamisen

23.7.2020
SP/FIVA-EI RAJOITETTU
Julkinen

ja muita etätunnistamisen menettelyjä. Koska erilaiset mobiililaitteet ja älypuhelimet ovat useimilla käytössä, on myös näiden tunnistamisominaisuuksia hyödynnetty. Teknologian ja palveluiden joustavan käytön kannalta nämä ratkaisut ovat hyviä ja todennäköisesti lisäävät etätunnistamisen osuutta jatkossa. Tätä on myös FATF toivonut uusimmissa kannanotoissaan. Samalla on kuitenkin muistettava, että erilaisten etätunnistamisen keinojen turvallisuutta ei ole välttämättä testattu ja mobiililaitteiden tunnistamisominaisuudet voivat olla laitevalmistajien ja ohjelmantuottajien ratkaisuja. Tilanne on kuitenkin otollinen uudelle lähestymiselle.

Rahanpesun estämisen valvonnan muutokset

Fiva on jatkuvasti painottanut, että koronan vaikutuksista huolimatta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan tulee panostaa normaaliin tapaan eli resursseja ei saa ottaa pois perusvalvonnasta. Tämä näyttää myös toteutuneen hyvin, sillä yksikään Fivan valvottava ei ole nykyisen tiedon valossa laskenut rahanpesun torjunnan tasoa.

Myös valvojien siirtyminen etäkäytänteisiin tapahtui hyvin nopeasti koko EU-alueella. Fivan osalta etätyöhön siirtyminen ei tuonut merkittävää muutosta valvontatyöhön, vaikkakin joidenkin tarkastusten aikatauluja jouduimme tarkentamaan tai lykkäämään.

Kokemuksia laajemmin EU-maiden rahanpesun estämisen valvonnasta on kerätty eri yhteyksissä. Useissa maissa valvojat ovat yhteistyössä rahanpesun selvittelykeskusten kanssa varoittaneet kohonneista rikoksen mahdollisuuksista esimerkiksi tilanteissa, joissa entuudestaan tuntemattomat yhtiöt ovat saaneet merkittäviä tukia.

- Useissa maissa on kokeiltu erilaisia tarkastusmenetelmiä, jota ovat mahdollistaneet tarkastukset etänä, esimerkiksi Skypen tai muun videoyhteyden kautta tapahtuva yhteys valvottavaan yhtiöön. Näillä menetelmillä on saatu nopeita toimia edellyttävät tapaamiset järjestettyä ja ainakin jossain määrin voitu tutustua valvontamateriaaliin esimerkiksi ruutukaappausten avulla.
- Joissain maissa valvojille on annettu suora pääsy valvottavan omiin järjestelmiin, jolloin fyysistä tapaamista ei ole tarvittu lainkaan.
- Useissa maissa yhteistyö eri viranomaisten kesken on lisääntynyt, ja esimerkiksi rahanpesun selvittelykeskusten ja poliisin kanssa on vaihdettu tietoa hyvinkin nopeasti.

Viranomaisten yhteistoiminnan kehittymisestä voidaan todeta positiivisena seikkana, että yhteistoiminta Suomessa rahanpesun selvittelykeskuksen ja rahanpesun torjunnan valvojien välillä on jatkunut aktiivisena ja kansainvälisesti yhteistoimintaa on voitu myös jatkaa etäyhteyksien avulla.

Lopuksi voidaan todeta, että koronaviruksen aiheuttamat muutokset rahanpesun riskiin ja valvontatyöhön ovat olleet tähän mennessä hallittavissa. Samalla on tapahtunut muutoksia verkkopankkiasioimisen laajentumisessa ja etätunnistamisen yleistymisessä. Nämä muutokset voivat jatkossa muuttaa rahanpesun riskiä ja valvonnan tarvetta. Finanssivalvonnassa arvioimme tilannetta vielä kuluvan vuoden aikana.